

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน
โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา
แห่งชาติ ในภาคใต้ ในด้านการวางแผนดำเนินการและการประสานงาน ด้านการจัดบุคลากร
ด้านงานวิชาการ ด้านการจัดสรรทรัพยากร ด้านการประชาสัมพันธ์และการจูงใจ และเพื่อ
ศึกษาขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของผู้บริหารและครูในโรงเรียนโครงการขยายโอกาส
ทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในภาคใต้

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยโดยส่งแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอน
ไปยังผู้บริหารโรงเรียนและครูที่สอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 375 ฉบับ ได้รับแบบสอบถาม
คืนมา จำนวน 333 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 88.56 แยกเป็นของผู้บริหารโรงเรียน จำนวน
88 ฉบับ ครูที่สอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 245 ฉบับ

ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามเกี่ยวกับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานไปยังผู้บริหาร
โรงเรียนและครูที่สอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 384 ฉบับ ได้รับแบบสอบถามคืนมา จำนวน
351 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 91.41 แยกเป็นของผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 87 ฉบับ ครูที่สอน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 264 ฉบับ

แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองโดยไปสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน
จำนวน 29 คน ครูที่สอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 58 คน รวมทั้งสิ้น 87 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป
SPSS-X คำนวณหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อศึกษาสภาพการจัดการ
เรียนการสอน และศึกษาขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติของผู้บริหารและครูในโรงเรียนโครงการ
ขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคใต้ แล้วนำเสนอในรูปตารางและความเรียง

สรุปผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียน

การสอน

1. สภาพภาพของผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นผู้บริหารโรงเรียนร้อยละ 96.6 เป็นเพศชาย อายุระหว่าง 41-50 ปี ระดับการศึกษาปริญญาตรี ตำแหน่งทางราชการในปัจจุบัน เป็นอาจารย์ใหญ่ อายุราชการตั้งแต่ 16 ปีขึ้นไป มีหน้าที่รับผิดชอบทั้งด้านการบริหารและการสอน มากที่สุด สอนวิชาสามัญและสอนวิชาอาชีพมีจำนวนเท่ากัน คือ สอน 1-5 คาบต่อสัปดาห์

ครูที่สอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ร้อยละ 57.6 เป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 31-40 ปี ระดับการศึกษาปริญญาตรี อายุราชการตั้งแต่ 11-15 ปี มีหน้าที่รับผิดชอบสอนวิชาสามัญโดยเฉลี่ยสอน 6-10 คาบต่อสัปดาห์ สอนวิชาอาชีพโดยเฉลี่ยสอน 1-5 คาบต่อสัปดาห์

2. ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนร้อยละ 93.2 ตอบว่า โรงเรียนอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอ 7 กิโลเมตรขึ้นไป โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา อยู่ห่างจากโรงเรียนโดยเฉลี่ย 1-10 กิโลเมตร และ 11-20 กิโลเมตร ตามลำดับ ส่วนโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนอยู่ห่างจากโรงเรียน 10 กิโลเมตรขึ้นไป

พื้นที่ของโรงเรียนมีขนาด 1-20 ไร่ มีจำนวนอาคารเรียนตั้งแต่ 3-4 หลัง มีห้องเรียน 11-20 ห้อง จำนวนชั้นเรียนระดับก่อนประถมศึกษาส่วนใหญ่มีจำนวน 1-2 ห้อง ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 มีจำนวน 6-10 ห้อง และระดับชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 1 มีจำนวน 1 ห้อง

ผู้บริหารโรงเรียนร้อยละ 36.4 ตอบว่าจำนวนครูมีตั้งแต่ 10-15 คน และ 16-21 คน จำนวนครูที่สอนระดับก่อนประถมศึกษาโดยเฉลี่ยโรงเรียนละ 1-2 คน สอนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 มีโรงเรียนละ 7-12 คน สอนระดับมัธยมศึกษา มีโรงเรียนละ 6-10 คน และผู้บริหารโรงเรียนร้อยละ 50.0 ตอบว่าได้จัดที่ครูสอนทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา จำนวน 7-12 คน

3. สภาพการจัดการเรียนการสอน

3.1 ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน

3.1.1 ด้านการวางแผนดำเนินการและการประสานงาน

ผู้บริหารโรงเรียนได้ตั้งคณะทำงานเพื่อทำหน้าที่ในการวางแผนดำเนินงานประมาณ 6-10 คน ในการเตรียมงานที่จะเปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้บริหารโรงเรียนร้อยละ 86.4 ตอบว่ามีเวลาเพียง 1-3 เดือน มีการเตรียมการด้านบุคลากร วัสดุ ครุภัณฑ์ และสื่ออุปกรณ์เป็นส่วนใหญ่ นอกจากนั้นมีการปรับปรุงงานด้านวิชาการ งานอาคารสถานที่ งานบุคลากร และงานธุรการ การเงิน ตามลำดับ การคัดเลือกครูผู้สอนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 คัดเลือกตามวุฒิและวิชาเอก ส่วนปัญหาในการดำเนินการและการประสานงานที่มีมาก คือ การติดต่อกับหน่วยราชการ

3.1.2 ด้านการจัดบุคลากร

ผู้บริหารโรงเรียนได้จัดบุคลากรเข้าสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยจัดสอนตามรายวิชาที่มีประสบการณ์และมีความสนใจ มีวิทยากรจากภายนอกมาช่วยสอนที่เป็นบุคลากรในท้องถิ่น วิทยากรจากกรมการศาสนา (วัด) สาธารณสุขอำเภอ และเกษตรอำเภอ มีการส่งเสริมให้ครูได้รับการฝึกอบรมหรือประชุมเชิงปฏิบัติการ

ผู้บริหารโรงเรียนร้อยละ 79.5 พอใจที่นักเรียนในท้องถิ่นจะได้มีโอกาสเรียนสูงขึ้น มีความมั่นใจเพราะโรงเรียนได้มีการวางแผนมาก่อนและต้องปฏิบัติตาม เพราะเป็นนโยบายระดับชาติ ส่วนปัญหาด้านการจัดบุคลากรร้อยละ 64.7 เห็นว่า ขาดบุคลากรวิชาเอกต่าง ๆ เช่น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ รองลงมาคือ ในภาพรวมยังมีบุคลากรไม่เพียงพอ

3.1.3 ด้านงานวิชาการ

ผู้บริหารโรงเรียนมีการประชุมปรึกษาหารือทางวิชาการกับโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา และผู้ที่เกี่ยวข้องในสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด โรงเรียนได้รับการนิเทศจากหน่วยศึกษานิเทศก์จังหวัด มีตารางกำหนดการนิเทศให้แก่ครูผู้สอนเดือนละครั้ง ผู้ให้การนิเทศการเรียนการสอนในโรงเรียนมีผู้บริหารและครูวิชาการโรงเรียน

รูปแบบในการจัดการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษา

ตอนต้นในโรงเรียนประถมศึกษายังคงเป็นรูปแบบเดิม คือ นักเรียนมาเรียนที่โรงเรียนตามปกติ มีการสอนซ่อมเสริมเป็นรายวิชา มีการส่งเสริมให้ครูใช้เทคนิคการสอนหลาย ๆ อย่าง โดยเข้ารับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการเรียนการสอนและมีบริการเอกสารทางวิชาการแก่ครูอยู่เสมอ ผู้บริหารโรงเรียนร้อยละ 40.9 ตอบว่าไม่ได้รับการช่วยเหลือจากครูวิชาการกลุ่ม และร้อยละ 52.3 ตอบว่าโรงเรียนได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือในการสอนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นจากศูนย์-วิชาการกลุ่มด้านสื่อการสอน

3.1.4 ด้านการจัดสรรทรัพยากร

แหล่งงบประมาณที่โรงเรียนได้รับ คือ จากสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และจากเงินบริจาค ซึ่งโรงเรียนได้จัดสรรสัดส่วนการใช้งบประมาณเป็นงบด้านวิชาการ งบกิจกรรมเสริมหลักสูตร งบปรับปรุงสถานที่และงบสื่อการสอนตามลำดับ คณะครูและกรรมการศึกษามีส่วนในการวางแผนงบประมาณ โดยมีผู้บริหารให้ความเห็นชอบ สำหรับปัญหาด้านงบประมาณ ผู้บริหารโรงเรียนร้อยละ 55.7 และร้อยละ 37.5 เห็นว่างบประมาณไม่เพียงพอและการจัดสรรงบประมาณล่าช้า

ผู้บริหารโรงเรียนตอบว่าบริเวณโรงเรียนมีสนามกีฬา เรือนเพาะชำ ห้องสมุดสำหรับจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ส่วนโต๊ะเก้าอี้ ที่มีอยู่ในปัจจุบัน ผู้บริหารร้อยละ 46.6 และร้อยละ 38.6 เห็นว่ามีไม่เพียงพอและไม่เหมาะสมกับเด็กระดับมัธยมศึกษา วัสดุ ครุภัณฑ์ ที่โรงเรียนต้องการในการจัดการเรียนการสอนมากที่สุด คือ อุปกรณ์การสอนวิชาอาชีพ เครื่องมือวิทยาศาสตร์ โต๊ะ เก้าอี้สำหรับครู นักเรียน และหนังสืออ่านเพิ่มเติมสำหรับเด็ก ผู้บริหารโรงเรียนร้อยละ 85.2 ตอบว่ายังใช้วัสดุ ครุภัณฑ์ที่เป็นของเดิม และตอบว่าได้รับการจัดสรรมาใหม่บางส่วนเพียงร้อยละ 56.8 ปัญหาที่โรงเรียนมีมาก คือ อาคารเรียนและห้องเรียนไม่เพียงพอ การจัดสรรวัสดุครุภัณฑ์บางอย่างไม่เหมาะสมกับสภาพโรงเรียน

3.1.5 ด้านการประชาสัมพันธ์และการจูงใจ

ผู้บริหารโรงเรียนได้ตั้งคณะทำงานประมาณ 1-5 คน เพื่อประชาสัมพันธ์จูงใจให้เด็กมาเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษา มีการประชุมชี้แจงผู้ปกครองและ

กรรมการศึกษา การบอกข่าวผ่านทางนักเรียนให้ไปแจ้งกับผู้ปกครอง และออกไปพบปะผู้ปกครองถึงบ้าน พร้อมทั้งได้จัดสิ่งจูงใจให้นักเรียนมาเรียนและให้ผู้ปกครองส่งเด็กมาเรียนโดยไม่เก็บค่าบำรุงการศึกษา จัดหาหนังสือ อุปกรณ์การเรียนให้ยืมเรียน และแจกชุดนักเรียนสำหรับเด็กที่ยากจน

ผลของการประชาสัมพันธ์โครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ทำให้บุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียนมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน โรงเรียนและประชาชนในเขตบริการมีความสัมพันธ์ที่ดี สำหรับปัญหาในการประชาสัมพันธ์และการจูงใจผู้บริหารโรงเรียน ร้อยละ 35.2 เห็นว่าผู้ปกครองต้องการให้เด็กประกอบอาชีพมากกว่าการเรียนต่อและร้อยละ 26.1 เห็นว่าบุคลากรในโรงเรียนมีจำกัดและมีเวลาน้อย

3.2 ความคิดเห็นของครูที่สอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

3.2.1 ด้านการวางแผนดำเนินการและการประสานงาน

มีการจัดตั้งคณะทำงานตั้งแต่ 6-10 คน เพื่อทำหน้าที่

วางแผนดำเนินงาน การเตรียมงานที่จะเปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ครูร้อยละ 77.1 ตอบว่ามีเวลาเพียง 1-3 เดือน มีการเตรียมการด้านการประชาสัมพันธ์ การประชุมผู้ปกครอง กรรมการศึกษาและนักเรียน มีการปรับปรุงด้านงานวิชาการ งานบุคลากร งานอาคารสถานที่ และงานธุรการ การเงิน วิธีการคัดเลือกครูเพื่อสอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 คัดเลือกตามวุฒิและวิชาเอก ครูร้อยละ 73.1 เห็นว่าปัญหาในการดำเนินการและการประสานงาน คือ หน่วยงานที่รับผิดชอบไม่ค่อยให้ความสนใจเท่าที่ควร โรงเรียนต้องแก้ปัญหาเองทุกด้าน

3.2.2 ด้านการจัดบุคลากร

ครูร้อยละ 86.9 ตอบว่าการจัดบุคลากรเข้าสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นการจัดให้สอนตามรายวิชาที่มีประสบการณ์และมีความสนใจ รองลงมาคือ เชิญครูที่สอนระดับประถมศึกษา เชิญวิทยากรในท้องถิ่นมาช่วยสอนเป็นครั้งคราว และจัดให้ครูได้เข้าสอนหลายวิชา ตามลำดับ วิทยากรจากภายนอกที่มาช่วยสอนได้จากบุคลากรในท้องถิ่น กรมศาสนา (วัด) สาธารณสุขอำเภอ โรงเรียนมัธยมศึกษาของกรมสามัญศึกษา และเกษตรอำเภอ มีการพัฒนาบุคลากรในโรงเรียน โดยส่งเสริมให้ครูได้รับการฝึกอบรม หรือจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ ครูที่สอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ร้อยละ 69.4 มีความเห็นว่า พอใจที่นักเรียนใน

ท้องถิ่นจะได้มีโอกาสเรียนสูงขึ้น โรงเรียนเปิดสอนระดับมัธยมศึกษาเพราะต้องปฏิบัติตาม ซึ่งเป็นนโยบายระดับชาติ และร้อยละ 18.8 เห็นว่าเป็นการเพิ่มงานให้แก่ครูในโรงเรียนมากยิ่งขึ้น ปัญหาด้านการจัดบุคลากรในการเปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น คือ บุคลากรไม่เพียงพอ และขาดครูวิชาเอกต่าง ๆ เช่น วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ วิชาอาชีพ

3.2.3 ด้านงานวิชาการ

มีการประชุมปรึกษากับครูภายในโรงเรียน ผู้ที่เกี่ยวข้อง ในสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด และสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ โรงเรียนได้รับการนิเทศจากหน่วยงาน คือ หน่วยงานนิเทศจังหวัด และหน่วยงานนิเทศอำเภอ โรงเรียนมีตารางกำหนดการนิเทศให้แก่ครูผู้สอนเดือนละครั้ง โดยมีผู้บริหารและครูวิชาการโรงเรียนให้การนิเทศการเรียนการสอนภายในโรงเรียน

รูปแบบในการจัดการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ในโรงเรียนประถมศึกษายังคงเป็นรูปแบบเดิม คือ จัดให้นักเรียนมาเรียนที่โรงเรียนตามปกติ มีการสอนซ่อมเสริมเป็นรายวิชา ส่งเสริมให้ครูใช้เทคนิคการสอนหลาย ๆ อย่าง โดยได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการเรียนการสอน และการนำความรู้ใหม่ ๆ มาใช้ในการสอน ครูร้อยละ 44.9 เห็นว่าไม่ได้รับการช่วยเหลือจากครูวิชาการกลุ่ม และที่ได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือจากศูนย์วิชาการกลุ่ม คือ ด้านสื่อการสอน ครูร้อยละ 62.9 เห็นว่าโรงเรียนยังไม่มีความพร้อมเท่าที่ควร ทั้งด้านบุคลากร ห้องสมุด สื่อและงบประมาณ

3.2.4 ด้านการจัดสรรทรัพยากร

ครูที่สอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ตอบว่าโรงเรียน มีสนามกีฬา เรือนเพาะชำ ส่วนห้องสมุด ห้องสมุดและห้องแนะแนวสำหรับจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โต๊ะเก้าอี้ที่มีอยู่ในปัจจุบันมีไม่เพียงพอและไม่เหมาะสมกับเด็กระดับมัธยมศึกษา วัสดุ ครุภัณฑ์ที่โรงเรียนต้องการใช้ในการจัดการเรียนการสอน คือ เครื่องมือวิทยาศาสตร์ อุปกรณ์ในการสอน วิชาชีพ เอกสารประกอบหลักสูตร หนังสืออ่านเพิ่มเติมสำหรับเด็ก และโต๊ะเก้าอี้สำหรับครู นักเรียน ครูร้อยละ 84.5 ตอบว่ายังใช้วัสดุ ครุภัณฑ์ของเดิมที่มีอยู่ และร้อยละ 58.4 ตอบว่าได้รับการจัดสรรใหม่บางส่วน ปัญหาที่โรงเรียนมีมาก คือ อาคารเรียน ห้องเรียนไม่เพียงพอ และชำรุด การจัดสรรวัสดุ ครุภัณฑ์ล่าช้าและบางอย่างไม่เหมาะสมกับสภาพโรงเรียน

ครูร้อยละ 85.3 เห็นว่าโรงเรียนมีสื่อการสอนระดับ

มัธยมศึกษาในแต่ละประเภทไม่เพียงพอ เช่น อุปกรณ์การสอนวิชาอาชีพ สื่อการสอนวิทยาศาสตร์ สื่อที่เป็นอุปกรณ์ (เทป สไลด์ วิดีโอ เครื่องขยายเสียง) และสื่อที่เป็นวัสดุสิ้นเปลือง ส่วนใหญ่ โรงเรียนได้รับสื่อการสอนจากสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และืมจาก ศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียน ครูมีการผลิตสื่อใช้เองบ้าง ครูส่วนใหญ่ต้องการใช้สื่อการสอนวิชา วิทยาศาสตร์ วิชาอาชีพ และภาษาอังกฤษ ครูร้อยละ 72.6 ตอบว่าไม่มีการใช้สื่อร่วมกับโรงเรียน มัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ปัญหาในการผลิตสื่อและการใช้สื่อ คือ ขาดงบประมาณ ขาดวัสดุอุปกรณ์ในการผลิตสื่อ ครูไม่มีความรู้ความชำนาญและไม่มีเวลาในการผลิตสื่อระดับ มัธยมศึกษา

3.2.5 ด้านการประชาสัมพันธ์และการจูงใจ

มีการจัดตั้งคณะกรรมการประมาณ 1-5 คน เพื่อประชาสัมพันธ์ จูงใจให้เด็กมาเรียนต่อ มีการประชุมชี้แจงผู้ปกครองและกรรมการศึกษา การบอกข่าวผ่านทาง นักเรียนให้ไปแจ้งกับผู้ปกครอง และออกไปพบปะผู้ปกครองถึงบ้าน พร้อมกันนี้ได้จัดสิ่งจูงใจให้ นักเรียนมาเรียนและให้ผู้ปกครองส่งเด็กมาเรียนโดยไม่เก็บค่าบำรุงการศึกษา จัดหาหนังสือ อุปกรณ์การเรียนให้เด็กืมเรียน และแจกชุดนักเรียนแก่เด็กที่ยากจน

ผลของการประชาสัมพันธ์โครงการขยายโอกาสทางการ ศึกษา ทำให้บุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียนมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน โรงเรียนและประชาชนใน เขตบริการมีความสัมพันธ์ที่ดี ครูร้อยละ 20.0 และ 15.9 เห็นว่าปัญหาในการประชาสัมพันธ์ จูงใจ คือ ผู้ปกครองไม่เข้าใจนโยบายการขยายโอกาสทางการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา และต้องการให้เด็กประกอบอาชีพมากกว่าการเรียนต่อ

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามเกี่ยวกับขวัญและกำลังใจในการ ปฏิบัติงาน

1. สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ที่เป็นผู้บริหารโรงเรียนส่วนใหญ่เป็นเพศ ชาย มีอายุระหว่าง 45-54 ปี มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรี จบสาขาวิชาเอกบริหารการศึกษา มีตำแหน่งเป็นอาจารย์ใหญ่ ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งปัจจุบัน อยู่ในช่วงระหว่าง 1-5 ปี และ

6-10 ปี มีหน้าที่รับผิดชอบ คือ ด้านการบริหารและการสอนมากที่สุด ผู้บริหารร้อยละ 40.2 ที่ทำหน้าที่สอนด้วยนั้นสอนทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา มีเพียงร้อยละ 17.2 ที่สอนเฉพาะระดับประถมศึกษาและร้อยละ 16.1 สอนเฉพาะระดับมัธยมศึกษา มีสอนระดับประถมศึกษา 1-5 ชั่วโมงต่อสัปดาห์และสอนระดับมัธยมศึกษา 1-5 คาบต่อสัปดาห์

ครูที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงและเพศชายก้ำกึ่งกัน มีอายุระหว่าง 26-35 ปี และ 36-45 ปี มีวุฒิการศึกษาปริญญาตรี จบสาขาวิชาเอกอื่น ๆ ร้อยละ 30.7 งานในหน้าที่ที่ปฏิบัติส่วนใหญ่เป็นครูสอนทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ระดับชั้นที่สอนมากที่สุดคือ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 มีประสบการณ์ในการสอนระดับประถมศึกษาตั้งแต่ 11-15 ปี มีสอนระดับประถมศึกษา 16 คาบขึ้นไปต่อสัปดาห์ และสอนระดับมัธยมศึกษา 1-5 คาบต่อสัปดาห์ ครูร้อยละ 60.2 มีหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายนอกเหนือจากการสอนคือ หัวหน้าหมวดวิชา

2. ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.34$) เมื่อพิจารณาแต่ละองค์ประกอบระดับขวัญและกำลังใจ มีดังนี้

ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานที่อยู่ในระดับมาก คือ ความมั่นคงและความปลอดภัยในการทำงาน ความรับผิดชอบด้านการจัดการเรียนการสอน ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชา ลักษณะงานที่ปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอน การได้รับการยอมรับและรู้สึกประสบผลสำเร็จ

ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานที่อยู่ในระดับปานกลาง คือ นโยบายและการบริหารงานด้านการจัดการเรียนการสอน ความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ความก้าวหน้าในตำแหน่งการงาน สภาพการปฏิบัติงานด้านการจัดการเรียนการสอน

ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานที่อยู่ในระดับน้อยได้แก่ ด้านที่เกี่ยวกับเงินเดือนและผลประโยชน์เกื้อกูล

3. ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูที่สอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = 3.17$) เมื่อพิจารณาแต่ละองค์ประกอบระดับขวัญและกำลังใจ มีดังนี้

ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานที่อยู่ในระดับมาก คือ ความรับผิดชอบ ด้านการจัดการเรียนการสอน ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชา ความมั่นคง และความปลอดภัยในการทำงาน

ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานที่อยู่ในระดับปานกลาง คือ การได้รับการยอมรับและรู้สึกประสบความสำเร็จ นโยบายและการบริหารงานด้านการจัดการเรียนการสอน ความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ลักษณะงานที่ปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอน สภาพการปฏิบัติงานด้านการจัดการเรียนการสอน ความก้าวหน้าในตำแหน่งการงาน

ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูที่สอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่อยู่ในระดับน้อยได้แก่ ด้านที่เกี่ยวกับเงินเดือนและผลประโยชน์เกื้อกูล

ส่วนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน

1. สถานภาพของผู้บริหารโรงเรียนที่ให้สัมภาษณ์ร้อยละ 62.1 มีตำแหน่งอาจารย์ใหญ่ เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 45-54 ปี วุฒิต่างการศึกษาปริญญาตรี วิชาเอกบริหารการศึกษา ระยะเวลาที่ดำรงตำแหน่งปัจจุบันระหว่าง 1-5 ปี มีหน้าที่รับผิดชอบทั้งด้านการบริหารและการสอน และสอนทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษามากที่สุด สอนระดับประถมศึกษาโดยเฉลี่ย 1-5 ชั่วโมงต่อสัปดาห์และสอนระดับมัธยมศึกษาโดยเฉลี่ย 1-5 คาบต่อสัปดาห์

ครูที่ให้สัมภาษณ์ร้อยละ 72.4 เป็นครูที่สอนทั้งระดับประถมศึกษาและชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เป็นเพศหญิงและเพศชายจำนวนเท่ากัน คือ ร้อยละ 55.2 และร้อยละ 44.8 ตามลำดับ วุฒิต่างการศึกษาปริญญาตรี วิชาเอกวิทยาศาสตร์และสังคมศึกษามีจำนวนใกล้เคียงกัน คือ ร้อยละ 18.9 และร้อยละ 15.5 ตามลำดับ สอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 5-6 ในระดับประถมศึกษาสอน 6-10 ชั่วโมง และ 16 ชั่วโมงขึ้นไปในต่อสัปดาห์ และระดับมัธยมศึกษาสอน 1-5 คาบต่อสัปดาห์ หน้าที่ที่ได้รับมอบหมายนอกเหนือจากการสอนคือ หัวหน้าหมวดวิชา

2. ผู้บริหารโรงเรียน มีความเห็นต่อการรับนโยบายการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานว่า เป็นงานที่ท้าทาย ได้ช่วยเหลือผู้ปกครองและเด็กที่ขาดโอกาส การเตรียมตัวในการดำเนินงาน มีความเห็นใกล้เคียงกันว่าได้เข้าร่วมประชุม อบรม สัมมนาผู้บริหาร และเวลาในการเตรียมตัวมีน้อยมาก ส่วนลักษณะงานในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งด้านวิชาชีพมากกว่าวิชาการ ควรมีกิจกรรมทางวิชาการ เพื่อส่งเสริมความรู้ของเด็กและให้เด็กได้เรียนรู้กระบวนการแก้ปัญหาและพัฒนาตนเอง โรงเรียนได้ดำเนินการจัดการเรียนการสอนโดยกำหนดขั้นตอนการปฏิบัติงานจากสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติและหน่วยงานที่รับผิดชอบ แล้วนำวิธีการและขอบเขตมาปรับให้เหมาะสมกับสภาพโรงเรียน ด้านการจัดแผนการเรียนวิชาเลือกเสรี (งานอาชีพ) ผู้บริหารโรงเรียนร้อยละ 75.9 ตอบว่า พิจารณาจากความต้องการของนักเรียน รองลงมา คือ ความพร้อมของครูผู้สอนและความเหมาะสมกับอาชีพในท้องถิ่น

ผู้บริหารโรงเรียนร้อยละ 44.8 และร้อยละ 37.9 มีความเห็นใกล้เคียงกันว่า เห็นด้วยกับการสั่งงานและการติดตามงานจากหน่วยงานที่รับผิดชอบ แต่ในทางปฏิบัติจริง การสั่งงานมีมากกว่าการติดตามงาน การประสานงานระหว่างจังหวัด อำเภอ และโรงเรียนมีน้อยมาก

ผู้บริหารโรงเรียนร้อยละ 79.3 เห็นว่าได้รับการจัดสรรงบประมาณไม่ทันและไม่เพียงพอต่อการดำเนินงาน ซึ่งได้แก้ปัญหาโดยขอบริจาคจากครู ผู้ปกครองชุมชน ใช้งบประมาณส่วนของประถมศึกษา และใช้เงินส่วนตัวในการติดต่อกับหน่วยงานต่าง ๆ

ผู้บริหารโรงเรียนร้อยละ 96.6 เห็นว่ามีอาคาร สถานที่ วัสดุ ครุภัณฑ์ เช่น โต๊ะ เก้าอี้ ไม่เพียงพอสำหรับการจัดการเรียนการสอนจนถึงขั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และได้เตรียมแก้ปัญหา คือ ใช้อาคารอเนกประสงค์ของหมู่บ้าน/ศาลาวัด สิมโต๊ะ เก้าอี้จากโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่ใกล้เคียง การซ่อมแซมโต๊ะ เก้าอี้ ที่ชำรุด ของบประมาณด้านอาคารสถานที่ขอบริจาค และขุดห้องพิเศษต่าง ๆ เพื่อจัดเป็นห้องเรียน นอกจากนี้โรงเรียนส่วนมากมีปัญหาในด้านการจัดสรรบุคลากร และด้านสื่อ คัมภีร์ วัสดุ ครุภัณฑ์ ทั้งนี้ผู้บริหารโรงเรียนและครูร่วมกันแก้ปัญหาในการปฏิบัติงาน และบางครั้งผู้บริหารโรงเรียนต้องแก้ปัญหาตามความรู้ความสามารถของตนเอง

ผู้บริหารโรงเรียนร้อยละ 89.7 เห็นด้วยกับนโยบายและการเปิดสอนระดับมัธยมศึกษา ในโรงเรียนประถมศึกษา เพราะเด็กในชนบทมีโอกาสได้เรียนต่อมากขึ้น เด็กมีความรู้และพัฒนาทักษะวิชาชีพและสามารถพึ่งตนเองได้ มีผู้บริหารโรงเรียนร้อยละ 10.3 ที่ไม่เห็นด้วย เพราะเป็นนโยบายเร่งด่วน ขาดการเตรียมการที่ดี ครูสอนไม่ตรงวิชาเอก ผลการเรียนอาจไม่ดีเท่าที่ควร ส่วนนโยบายขยายการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นปีละ 1,000 โรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนร้อยละ 68.9 เห็นด้วยกับนโยบายนี้ และร้อยละ 31.9 ที่ไม่เห็นด้วยโดยให้เหตุผลว่าควรมีจำนวนน้อยกว่านี้ การป้อนปัจจัยด้านงบประมาณ บุคลากร วัสดุ ครุภัณฑ์ให้โรงเรียนที่เปิดดำเนินการสอนมาก่อนยังไม่เพียงพอ

ผู้บริหารโรงเรียนมีความตอบว่าโรงเรียนส่วนมากได้รับการคัดเลือกให้เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เพราะมีความพร้อมด้านบุคลากร มีความพร้อมด้านต่าง ๆ มากกว่าโรงเรียนอื่นในกลุ่ม และมีความพร้อมด้านอาคารสถานที่ แต่ข้อมูลปรากฏว่าผู้บริหารโรงเรียนร้อยละ 76.3 เห็นว่าขาดครูวิชาสามัญ (คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ) การแก้ปัญหาการจัดครูเข้าสอนนั้นมัธยมศึกษาโดยไม่มีผลกระทบต่อการจัดการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา คือ จัดครูเข้าสอนตามวุฒิ คัดเลือกครูตามความสามารถพิเศษ และมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการบริหารงาน เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการจัดการเรียนการสอน คือ เพิ่มงานระดับมัธยมศึกษา (เช่น มีครูแนะแนว ครูวิชาการระดับมัธยมศึกษา หัวหน้าหมวดวิชา) และปรับเวลาเรียนให้เป็นคาบเหมือนระดับมัธยมศึกษา

ผู้บริหารโรงเรียนร้อยละ 79.3 มีความเห็นว่า แม้จะมีการเปิดสอนระดับมัธยมศึกษา งานด้านประถมศึกษายังคงดำเนินไปตามปกติ โรงเรียนให้ความสำคัญในการจัดการเรียนการสอนทั้งสองระดับ มีร้อยละ 13.8 เห็นว่าการดำเนินงานเข้มแข็งขึ้น เพราะครูทำงานต่อเนื่อง สามารถใช้ความรู้ใหม่สอนให้สัมพันธ์กัน และร้อยละ 6.9 เห็นว่าการดำเนินงานอ่อนลงกว่าเดิมเพราะครูทำงานมากไม่มีเวลาเตรียมการสอนทั้ง 2 ระดับได้ดีเท่าที่ควร

การเปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ผู้บริหารโรงเรียนร้อยละ 96.6 มีความเห็นว่า ทำให้ปริมาณงาน ความรับผิดชอบ และตำแหน่งหน้าที่สูงขึ้น และให้ความเห็นว่าไม่ได้รับการพิจารณาความดีความชอบเป็นพิเศษ เพราะการพิจารณามีลำดับขั้นตอน มีเกณฑ์ในการ

พิจารณาซึ่งครูทุกคนมีสิทธิเท่ากัน และผู้บริหารโรงเรียนร้อยละ 96.6 มีความมั่นใจว่าจะมีเด็กมาเรียนเพิ่มขึ้น เพราะโรงเรียนได้ประชาสัมพันธ์และแนะนำโรงเรียนใกล้เคียง ตลอดจนได้สร้างความมั่นใจให้กับผู้ปกครองด้านการเรียนและความประพฤติของนักเรียน

3. ครูที่สอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีความเห็นเกี่ยวกับลักษณะงานระดับมัธยมศึกษาว่า มีลักษณะพิเศษต้องศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม เป็นงานที่สอดคล้องกับความรู้ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนต้องมีกิจกรรมทางวิชาการ กิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อส่งเสริมความรู้ของเด็ก ควรให้นักเรียนได้เรียนรู้กระบวนการแก้ปัญหาและพัฒนาตนเอง วิธีการสอนควรมีหลากหลาย เด็กวัยรุ่นมีความคิดเปลี่ยนไป ครูต้องใช้จิตวิทยาต่างจากเด็กประถมศึกษา

การได้รับมอบหมายให้สอนระดับมัธยมศึกษาครูส่วนใหญ่เห็นว่า ได้พัฒนาความรู้ความสามารถ เป็นประสบการณ์ใหม่ที่น่าสนใจ ครูร้อยละ 20.7 รู้สึกหนักใจเมื่อรับงานใหม่ ๆ การเตรียมตัวน้อย ครูร้อยละ 77.6 สอนระดับมัธยมศึกษา เพราะตรงกับสาขาวิชาเอก และร้อยละ 70.7 เห็นว่าผู้บริหารเป็นผู้คัดเลือก มีเพียงร้อยละ 6.9 ที่จำเป็นต้องสอนเพราะครูไม่พอ ครูที่สอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ได้รับการอบรมหรือประชุมสัมมนาทางวิชาการ มีครูร้อยละ 5.2 ไม่เคยเข้ารับการอบรมเลย เพราะมาช่วยราชการ แต่มีประสบการณ์สอนระดับมัธยมศึกษามาก่อน มีครูร้อยละ 58.6 ที่แก้ปัญหาเมื่อต้องสอนวิชาที่ไม่ถนัดโดยการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง จากเอกสาร คู่มือครู

ปัญหาในการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ การขาดแคลนหนังสือค้นคว้า คู่มือครู การผลิตสื่อและการใช้สื่อ การทำจุดประสงค์การเรียนรู้แต่ละวิชา การเลือกวิชาเรียนขาดครูสาขาวิชาต่าง ๆ (คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาอังกฤษ วิชาอาชีพ) จำนวนครูไม่เพียงพอ และครูต้องสอนทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ปัญหาเหล่านี้ครูที่สอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ส่วนใหญ่ได้แก้ปัญหาโดยมีผู้บริหารโรงเรียนคอยช่วยเหลือ และบางเรื่องครูต้องแก้ปัญหาไปตามความรู้ความสามารถของตนเอง

ด้านการประเมินผลทางการศึกษา ครูร้อยละ 46.6 เห็นว่าได้ใช้ข้อสอบร่วมกับกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา และครูร้อยละ 41.4 ที่จัดทำจุดประสงค์บางวิชาเอง แต่ใช้ข้อสอบปลายภาคร่วมกับกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา

การสอนทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ครูสามารถนำเนื้อหาวิชามาสัมพันธ์กันได้ ครูรู้จักเด็กเพราะส่วนใหญ่เคยเรียนที่โรงเรียนมาก่อน จะช่วยเหลือด้านต่าง ๆ ได้มาก แต่ก็มีผลให้การทำงานในส่วนระดับประถมศึกษาไม่เต็มที่ ครูคนเดียวรับผิดชอบงานหลายอย่าง

ครูที่สอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ร้อยละ 67.2 เห็นด้วยกับนโยบายขยาย โอกาสทางการศึกษา เพราะเด็กในชนบทได้มีโอกาสเรียนต่อสูงขึ้น นักเรียนมีความรู้และพัฒนา วิชาอาชีพ มีร้อยละ 8.6 ที่ไม่เห็นด้วยกับนโยบายนี้ และร้อยละ 24.1 ที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย เพราะเห็นว่าเป็นนโยบายเร่งรัดเกินไป ขาดการเตรียมการที่ดี ควรมีการวางแผนล่วงหน้าเพื่อ เตรียมความพร้อมให้โรงเรียน การสอน 2 ระดับทำให้ยุ่งยากและสับสน ส่วนนโยบายขยาย การศึกษาปีละ 1,000 โรงเรียน มีครูร้อยละ 63.8 ที่ไม่เห็นด้วยเพราะจำนวนมากเกินไป โรงเรียนที่เปิดดำเนินการอยู่ยังมีปัญหา ควรดูสภาพจริงของโรงเรียนมิใช่เป็นการบังคับ และ ไม่ควรกำหนดจำนวนโรงเรียน โรงเรียนใดมีความพร้อมจึงให้เปิดดำเนินการ

การสอนระดับมัธยมศึกษา มีผลต่อความก้าวหน้าในการทำงานของครู คือ ปริมาณงานมากขึ้น ความรับผิดชอบสูงขึ้น ได้พัฒนาด้านวิชาการและมีประสบการณ์กว้างขึ้น มีครู ร้อยละ 93.1 ที่ตั้งใจจะสอนระดับมัธยมศึกษาต่อไป เนื่องจากต้องการติดตามผลการเรียน ของเด็กในวิชาที่สอน ตรงกับวิชาเอกที่เรียนมาและจำนวนครูในโรงเรียนไม่เพียงพอ ส่วนครู ร้อยละ 6.9 จะไม่สอนต่อไป เพราะไม่ตรงวิชาเอกที่เรียนมา ต้องการสอนวิชาที่มีความถนัด ตลอดจนต้องการพัฒนาการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา ครูที่สอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ร้อยละ 98.3 คิดจะปรับปรุงและเพิ่มสมรรถภาพด้านการสอน โดยศึกษาหาความรู้จากเอกสาร คู่มือประกอบการสอน ต้องการเข้ารับการอบรมเข้ม และการศึกษาต่อหรืออบรมวิชาเอกเพิ่มเติม ครูระดับนี้ร้อยละ 53.5 มีความวิตกกังวลในการสอนระดับมัธยมศึกษาเพราะต้องสอนวิชาที่ไม่มี ความถนัด และครูที่ให้สัมภาษณ์ทุกคนมีความรู้สึกว่าได้ได้รับความไว้วางใจในการสอนระดับนี้ เพราะครูได้รับกำลังใจและการยอมรับจากเพื่อนครู ผู้บริหารโรงเรียนในการปฏิบัติงาน

ครูที่สอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ร้อยละ 91.4 ได้รับการช่วยเหลือจาก เพื่อนครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา มีเพียงร้อยละ 8.6 ที่ไม่ได้รับการ ช่วยเหลือ เพราะครูไม่มีเวลาในการไปติดต่อ และครูสังกัดกรมสามัญศึกษายังให้ความร่วมมือ

น้ อ ย การไปติดต่อกับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้ประสานงานและครูไปติดต่อด้วยตนเอง ส่วนปัญหาในการติดต่อประสานงาน คือ ไม่มีงบประมาณ ครูต้องใช้งินส่วนตัว การคมนาคมไม่สะดวกทางไกล งานบางอย่าง เช่น การวัดผลประเมินผลระดับมัธยมศึกษา ศึกษานิตเทศกัยังไม้ชัดเจน

ส่วนที่ 4 สรุปความคิดเห็น/ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอนที่มีผลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน

ข้อเสนอแนะจากผู้บริหารโรงเรียน

งบประมาณ

1. การจัดสรรงบประมาณของโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรมีการพิจารณาเป็นพิเศษและทันต่อการดำเนินงาน
2. ควรให้โรงเรียนดำเนินการในการจัดสรรงบประมาณ เพื่อความเหมาะสมและตรงตามความต้องการ
3. สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติควรกำหนดเวลาและแนวทางการใช้งบประมาณให้ชัดเจน โดยมีปฏิทินให้ปฏิบัติหลังจากได้จัดสรรงบประมาณไปทางจังหวัด เพื่อความสะดวกและรวดเร็ว

บุคลากร

1. ควรให้โรงเรียนได้มีส่วนในการคัดเลือกครูที่สอบบรรจุ เพื่อจะได้ครูที่มีวุฒิวิชาเอกตรงที่โรงเรียนต้องการ
2. การจัดสรรอัตราครู ควรพิจารณาถึงข้อมูลปัจจุบันของแต่ละโรงเรียน
3. มีการบรรจุครูให้เพียงพอและแยกครูรับผิดชอบระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาให้ชัดเจน
4. ครูที่ช่วยราชการ ควรมีการแต่งตั้งและโยกย้ายตำแหน่งให้ชัดเจน

อาคาร สถานที่

1. ควรจัดสรรงบประมาณพิเศษสำหรับสร้างอาคารเรียนเพิ่มเติมให้แก่โรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาก่อนพื้นฐาน
2. ในการพิจารณางบประมาณด้านอาคาร สถานที่ ควรดูข้อมูลปัจจุบันทุกด้านให้เหมาะสม

วัสดุ ครุภัณฑ์ และสื่อ อุปกรณ์

1. หนังสือแบบเรียน คู่มือครู ควรจัดสรรให้ล่วงหน้าทันต่อการจัดการเรียนการสอน
2. สื่อ อุปกรณ์ ที่จัดสรรให้โรงเรียนควรคำนึงถึงการใช้ประโยชน์ ความเหมาะสมของสภาพโรงเรียน

หน่วยงานที่รับผิดชอบ

1. หน่วยงานที่รับผิดชอบทุกระดับ ควรมาเชื่อมโยงและให้กำลังใจแก่ครูในการปฏิบัติงาน
2. สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ควรติดตามผลการดำเนินงาน โดยให้แต่ละจังหวัดรายงานผลการดำเนินงาน
3. หน่วยงานนิเทศระดับจังหวัด อำเภอ ควรมีการนิเทศให้ความช่วยเหลือให้มาก
4. ควรมีการอบรมแนะนำให้ความรู้ ความเข้าใจพื้นฐานของงานระดับมัธยมศึกษาแก่หัวหน้างานระดับจังหวัด อำเภอ
5. การประสานงานระหว่างสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด และสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ กับหน่วยงานระดับโรงเรียนไม่ต่อเนื่องกัน
6. ควรมีการจัดตั้งองค์กรระดับจังหวัดเพื่อรับผิดชอบงานระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาให้มีระบบเข้มแข็ง และมีคุณภาพยิ่งขึ้น

7. สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ควรมีการแบ่งงานรับผิดชอบระดับมัธยมศึกษาและประถมศึกษา เพื่อความเป็นเอกภาพและความคล่องตัวในการบริหารงานและการจัดตั้งงบประมาณ

สวัสดิการและผลประโยชน์เกื้อกูล

1. ควรมีงบประมาณในการอบรมระดับจังหวัด อำเภอ ให้เหมือนกับครูสังกัดกรมสามัญศึกษา
2. มีการพิจารณาความดีความชอบสำหรับผู้บริหารโรงเรียนและครูในโรงเรียนโครงการนี้เป็นพิเศษ

การจัดการเรียนการสอน

1. ควรมีกุุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษาของโครงการนี้ โดยไม่ต้องรวมกับโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษาเพื่อความสะดวกในการบริหารงาน
2. มีการอบรมการจัดการเรียนการสอน การวัดผลอย่างต่อเนื่องและครบทุกวิชา

ข้อเสนอแนะจากครูที่สอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

สื่อ อุปกรณ์

ควรจัดสรรให้เพียงพอเหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอนและสภาพของโรงเรียน จากที่ผ่านมามีจัดสรรม้วนวิดีโอ แต่โรงเรียนส่วนใหญ่ไม่ได้ใช้ประโยชน์เพราะขาดเครื่องฉาย หรือไม่มีไฟฟ้า เป็นต้น

หนังสือแบบเรียน คู่มือครู

หนังสือแบบเรียนและคู่มือครูควรจัดให้ล่วงหน้าและทันต่อการเรียนการสอน

บุคลากร

1. ควรจัดครูให้เพียงพอและตรงวิชาเอกที่โรงเรียนต้องการ
2. มีการอบรมครูล่วงหน้าก่อนการปฏิบัติงาน และจัดอบรมวิชาที่มีในหลักสูตรตามความเหมาะสม
3. การจัดสรรครูระหว่างโรงเรียนประถมศึกษาที่เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาและโรงเรียนประถมศึกษาที่ดำเนินการสอนตามปกติ ควรมีความยุติธรรมและสอดคล้องกับงานที่รับผิดชอบ
4. สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติควรมีการประสานงานกับคณะกรรมการข้าราชการครู เพื่อกำหนดตำแหน่งในโรงเรียนตามโครงการนี้
5. ควรมีการเฉลี่ยอัตราครูเกิน โดยโอนตำแหน่งให้โรงเรียนที่เปิดสอนระดับมัธยมศึกษา

งบประมาณ

1. แสวงงบประมาณส่วนของประถมศึกษาและมัธยมศึกษาให้ชัดเจน
2. ควรเพิ่มค่าวิทยากรภายนอกให้เพียงพอ
3. งบประมาณค่าใช้สอยในการอบรมระดับจังหวัด อำเภอ ควรจัดสรรให้เหมือนกับครูสังกัดกรมสามัญศึกษา
4. ควรจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอและทันต่อการดำเนินงาน

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

1. ผู้ประสานงานโครงการ ควรเป็นรูปธรรมมากขึ้นและรับผิดชอบระดับมัธยมศึกษาโดยเฉพาะ
2. การติดต่อประสานงานระหว่างส่วนกลาง จังหวัด อำเภอ และโรงเรียน ยังไม่ต่อเนื่องและชัดเจนเท่าที่ควร
3. ควรมีการประสานงานเพื่อพัฒนาทุกฝ่าย ไม่ควรปล่อยให้โรงเรียนคิดค้นหาวิธีการและแก้ปัญหาฝ่ายเดียว

4. สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติต้องเป็นผู้ประสานงานระหว่างโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษากับโรงเรียนในโครงการนี้

5. ควรสำรวจความพร้อมทุกด้านก่อนเปิดดำเนินการ

สวัสดิการ

ควรให้สวัสดิการด้านต่าง ๆ แก่ครูมากขึ้น

การจัดการเรียนการสอน

1. ควรแยกอัตราครูที่สอนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนมีคุณภาพ

2. การจัดตั้งกลุ่มมัธยมศึกษาตอนต้นของโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับพื้นฐาน โดยไม่รวมกับโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนอยู่ในแนวเดียวกัน

3. ในการจัดทำเครื่องมือวัดผลประเมินผลควรแยกจากโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา หรือถ้าจะมีการใช้เครื่องมือร่วมกันก็ควรให้ครูมีส่วนในการวางแผนดำเนินงานด้วย

4. ควรมีข้อสอบมาตรฐานสำหรับโรงเรียนมัธยมศึกษาทุกสังกัด เพื่อความเสมอภาคของนักเรียนในโครงการนี้

อภิปรายผล

สภาพการจัดการเรียนการสอน

1. ด้านการวางแผนดำเนินการและการประสานงาน

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อทำหน้าที่วางแผนดำเนินงานมีการเตรียมการเพื่อเปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โดยประชาสัมพันธ์ ผู้ปกครอง กรรมการศึกษา นักเรียน การจัดเตรียมบุคลากร วัสดุ ครุภัณฑ์ สื่อการสอน ตลอดจน

ปรับปรุงงานด้านวิชาการ งานอาคารสถานที่ งานบุคลากร และงานธุรการ ซึ่งสอดคล้องกับ
 สำนานจิต สุนทรทรัพย์ (2524) ได้กล่าวว่า การวางแผนเป็นกระบวนการกำหนดแนวทางเลือก
 ที่จะดำเนินการในอนาคต เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ โดยวิธีการที่ให้ประโยชน์สูงสุด การ
 วางแผนจึงเป็นสิ่งจำเป็นและมีความสำคัญยิ่งในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน

อย่างไรก็ตามแม้จะมีการวางแผนดำเนินการ แต่ผู้บริหารโรงเรียนและครูที่สอน
 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีความเห็นตรงกันว่า ระยะเวลาในการเตรียมงานน้อยและกระชั้นชิดเกินไป
 จากผลการวิจัยพบว่า เวลาในการเตรียมการมีเพียง 1-3 เดือนเท่านั้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะงาน
 ขยายโอกาสทางการศึกษาเป็นนโยบายเร่งรัด ที่กระทรวงศึกษาธิการจะดำเนินการให้ทันต่อการ
 พัฒนาประเทศที่ก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว จึงมีนโยบายให้เปิดดำเนินการเพิ่มเติมตามมติเห็นชอบ
 ของคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2534 อีกจำนวน 1,150 โรงเรียน โดยเปลี่ยนชื่อ
 โครงการนำร่องขยายการศึกษาภาคบังคับ เป็นงานขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวม
 จำนวนโรงเรียนในโครงการฯ ที่เปิดดำเนินการในปีการศึกษา 2533-2534 ทั้งสิ้น 1,366 โรงเรียน
 และกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดเป้าหมายให้สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ
 เปิดโรงเรียนในโครงการฯ ปีละ 1,000 โรงเรียน ตั้งแต่ปีการศึกษา 2534 จนครบ
 4,200 โรงเรียนในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาระยะที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) (สำนักงาน
 คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2535) และจากผู้วิจัยสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน
 ครูที่สอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า โรงเรียนมีเวลาเตรียมตัวน้อยมาก บางโรงเรียนเตรียมการ
 ไม่ถึงหนึ่งเดือน การปฏิบัติงานจึงไปพร้อมกับปัญหาและอุปสรรค ข้อค้นพบนี้ตรงกับรายงานสรุปผล
 การติดตามการดำเนินงานปีงบประมาณ 2534 (กองนโยบายและแผน, สปช., 2534) ว่า
 ด้านกิจกรรมในส่วนของงานขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เปิดเพิ่ม 1,150 โรงเรียน
 เนื่องจากการเปิดอย่างกระทันหันตามมติคณะรัฐมนตรีจึงต้องดำเนินการต่าง ๆ ตาม
 เหตุการณ์เฉพาะหน้า เพื่อเป็นการสนองนโยบายของหน่วยเหนือในระยะเริ่มต้น

ในการวางแผนดำเนินการและการประสานงาน โรงเรียนส่วนใหญ่มีปัญหา
 เกี่ยวกับการติดต่อกับหน่วยราชการ หน่วยงานที่รับผิดชอบไม่ค่อยให้ความสนใจเท่าที่ควร
 โรงเรียนต้องแก้ปัญหาเองทุกด้าน การประสานงานจากจังหวัด ถ้าเอมมีน้อยและล่าช้า ปัญหา
 เหล่านี้อาจเนื่องมาจาก โรงเรียนอยู่ห่างจากหน่วยงานนั้น ๆ การคมนาคมไม่สะดวก จากผล

การวิจัยโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานส่วนใหญ่อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอ 7 กิโลเมตรขึ้นไป และอยู่ห่างจากโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา 1-10 กิโลเมตร หน่วยงานที่รับผิดชอบอาจไม่มีความเข้าใจชัดเจนในงานระดับมัธยมศึกษา จึงทำให้โรงเรียนไม่ได้รับความสะดวกในการติดต่อประสานงานเท่าที่ควร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บรรจบ คำคุณ (2531) พบว่าโรงเรียนมีปัญหาในการติดต่อประสานงานกับชุมชนและหน่วยงานในท้องถิ่น และจากรายงานสรุปผลการติดตามการดำเนินงาน ปีงบประมาณ 2534 (กองนโยบายและแผน, สปช. 2534) กล่าวว่า ปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานอีกอย่างหนึ่ง คือ ขาดการประสานงานสนับสนุนและบริการจากหน่วยเหนือ คือ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้รายงานผลการศึกษาสภาพการดำเนินงานของโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปี 2535 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2535) ก็ระบุว่า การประสานงานกับหน่วยงานอื่นนอกเหนือสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติจะมีการประสานงานกันอย่างไม่เป็นทางการ โดยไม่มีคำสั่งเป็นลายลักษณ์อักษรให้ปฏิบัติการ แต่จะอาศัยความร่วมมือจากการรู้จักคุ้นเคยส่วนตัวของผู้บริหารและครู-อาจารย์

2. ด้านการจัดบุคลากร

โรงเรียนส่วนใหญ่มีการจัดบุคลากรเข้าสอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยคัดเลือกตามวุฒิและวิชาเอก ตามรายวิชาที่มีประสบการณ์และความสนใจ เชี่ยวชาญจากภายนอก มาช่วยสอน เช่น บุคลากรในท้องถิ่นที่มีความชำนาญด้านวิชาอาชีพ พระภิกษุ สาธารณสุขอำเภอ เกษตรอำเภอ เป็นต้น และมีการส่งเสริมพัฒนาบุคลากรโดยให้เข้ารับการอบรมหรือจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ ข้อมูลด้านนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของวิเชียร นพพลรัง (2532) พบว่า โรงเรียนจัดครูเข้าสอนตามความสามารถและประสบการณ์สอน ความถนัดและความสนใจของครู และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2529) ได้กล่าวไว้ว่า การจัดครูเข้าสอนจำเป็นต้องพิจารณาคัดเลือกผู้มีความสามารถเหมาะสมกับระดับชั้น โดยต้องคำนึงถึงความรู้ความสามารถ ความถนัด อารมณ์ นิสัยใจคอของครูแต่ละคนว่ามีความเหมาะสมที่จะสอนชั้นใด วิทยุ

สาธร (2523) กล่าวถึงการจัดบุคลากรว่า เป็นการให้คนให้ทำงานได้ผลดีที่สุด ภายในเวลาอันสั้นที่สุด สิ้นเปลืองเงินทองและวัสดุน้อยที่สุด ขณะเดียวกันให้คนที่ทำงานนั้นมีความสุข มีความพอใจ จากที่ผู้วิจัยสัมภาษณ์ครูที่สอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีครูบางคนสอนไม่ตรงกับวิชาเอกที่เรียนมา แต่จำเป็นต้องสอนเพราะจำนวนครูไม่เพียงพอ ครูมีความวิตกกังวลในการสอนระดับมัธยมศึกษา กล่าวคุณภาพการเรียนการสอนจะไม่ได้เท่าที่ควร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารโรงเรียนได้มีการพิจารณาความเหมาะสมตามประสบการณ์สอน วิชาโทที่ครูได้ศึกษามา

นอกจากนี้ยังพบว่า การเปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนประถมศึกษา ผู้บริหารโรงเรียนและครูที่สอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีความรู้สึกพอใจมากที่นักเรียนในท้องถิ่นจะมีโอกาสเรียนสูงขึ้น ต้องปฏิบัติตามเพราะเป็นนโยบายระดับชาติ แม้เป็นการเพิ่มงานให้กับครูในโรงเรียนมากยิ่งขึ้นก็ตาม การที่ผู้บริหารโรงเรียนและครูมีความคิดเห็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะหน้าที่ของความเป็นครู อาชีพครูต้องมีความรับผิดชอบต่อการเรียนการสอน ความเจริญของประเทศอยู่กับครูผู้ให้การศึกษาแก่เยาวชน เพราะการศึกษาจะเป็นรากฐานของการพัฒนาทุกด้าน ครูเป็นบุคคลที่ต้องเสียสละทั้งแรงกาย แรงใจ และสติปัญญา ตลอดจนต้องอุทิศตนเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้อื่นตลอดเวลา ท่านพุทธทาสได้กล่าวว่า ครูอาจารย์คือ ผู้นำฝ่ายวิญญาณของลูกบุตรที่เติบโตขึ้นมาในโลก ครูต้องใช้ความอดกลั้นอดทน เอาใจใส่สอดส่องเป็นพิเศษ และสอดคล้องกับสุนทรอมรวิวัฒน์ (2533) กล่าวว่า งานของครูนั้นเป็นงานที่ซับซ้อนและละเอียดอ่อน คนเป็นครูยังต้องขยันไม่หาความรู้และแสวงหาวิธีการที่จะพัฒนานักเรียนให้เต็มความมุ่งหมาย และจินตนา ฮศสุนทร (2533) ก็กล่าวว่า ความเป็นครูที่แท้จริงคือ ความรักในอาชีพและความรับผิดชอบ

ส่วนปัญหาในการจัดบุคลากรที่มีมากที่สุดคือ ขาดบุคลากรวิชาเอกต่าง ๆ (วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ วิชาอาชีพ) จำนวนครูไม่เพียงพอ ครูต้องสอนทั้ง 2 ระดับ ที่มีเวลาเรียนไม่เหมือนกัน ทำให้ยุ่งยากในการจัดการเรียนการสอน ข้อมูลนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของวีรพล วงศ์นิตดา (2535) ที่ศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำปาง ผลการวิจัยพบว่า ขาดบุคลากรผู้สอนวิชาสามัญ บุคลากรไม่เพียงพอ ขาดบุคลากรผู้สอนด้านวิชาชีพ และสอดคล้องกับรายงานผลการศึกษาศภาพการดำเนินงานของโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคใต้ (สำนักงานคณะกรรมการ

การศึกษาแห่งชาติ, 2535) ว่า บุคลากรโดยภาพรวมไม่เพียงพอในการสอนระดับมัธยมศึกษาขาดบุคลากรเฉพาะวิชา (วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ภาษาอังกฤษ วิชาอาชีพ) บุคลากรขาดความรู้ในเรื่องเทคนิคการสอน การจัดทำแผนการสอน การวัดประเมินผล การใช้สื่อและอุปกรณ์ ปัญหาดังกล่าวนี้ค้านกับเกณฑ์การคัดเลือกโรงเรียนส่วนหนึ่งที่ระบุว่า ". . . ให้จัดการเรียนการสอนได้ในโรงเรียนที่มีบุคลากรผู้สอนเพียงพอ โรงเรียนมีความพร้อมด้านอาคาร ห้องเรียน ครูผู้สอน . . ." (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2535)

การพิจารณาโรงเรียนที่เปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ควรพิจารณาความพร้อมทุกด้าน โดยเฉพาะจำนวนครู เพราะครูเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดการเรียนการสอน ครูต้องสอนทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา จะทำให้ภาระงานของครูเพิ่มมากขึ้น การเตรียมการสอนมีน้อย จากที่ผู้วิจัยไปสัมภาษณ์พบว่าบางโรงเรียนจำนวนครูน้อยกว่าจำนวนห้องเรียน เมื่อครูสอนครบชั้นเรียน ชั้นเรียนที่เหลือจะมอบหมายงานให้เด็กทำไปโดยไม่มีครูคอยให้คำแนะนำช่วยเหลือ สุวรรณ จันทร์สม (เคลวินัส, 8 พฤศจิกายน 2534) กล่าวว่า สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติมีโครงการอบรมเข้ม เพื่อแก้ปัญหาขาดครูในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยถือเป็นโครงการเร่งด่วน เพราะปัจจุบันขาดแคลนครูวิชาเฉพาะมาก สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2535) ได้ให้ข้อเสนอแนะจากการศึกษาการดำเนินงานของโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานว่า สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ไม่ควรใช้เกณฑ์ความพร้อมของโรงเรียนเป็นหลัก ควรคำนึงถึงการช่วยเหลือผู้ที่ด้อยโอกาสในพื้นที่ห่างไกล ซึ่งส่วนใหญ่จะไม่มีโรงเรียนที่มีความพร้อมตั้งอยู่

3. ด้านงานวิชาการ

ผลงานวิจัยพบว่า รูปแบบในการจัดการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ยังคงใช้รูปแบบเดิม ให้นักเรียนมาเรียนที่โรงเรียนตามปกติ มีการประชุมปรึกษาหารือทางวิชาการกับโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ครูภายในโรงเรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องในสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด/อำเภอ หน่วยศึกษานิเทศก์จังหวัดเป็นหน่วยงานที่โรงเรียนได้รับการนิเทศมากที่สุด มีตารางกำหนดการนิเทศให้แก่ครูผู้สอนเดือนละครั้ง การนิเทศการเรียนการสอนในโรงเรียนมีผู้บริหารโรงเรียนและครูวิชาการโรงเรียนเป็นผู้ให้การนิเทศ มีการสอน

ซ่อมเสริมให้นักเรียน การส่งเสริมให้ครูเข้ารับการอบรม ให้บริการเอกสารทางวิชาการ และ
ได้รับการช่วยเหลือด้านสื่ออุปกรณ์จากศูนย์วิชาการกลุ่ม

งานวิชาการเป็นงานสำคัญที่สุดในโรงเรียนที่จะช่วยพัฒนาการเรียนการสอน
ให้มีประสิทธิภาพตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521
(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) เป็นหลักสูตรฉบับปรับปรุงที่โรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทาง
การศึกษาขั้นพื้นฐานใช้พร้อมกับโรงเรียนสามัญศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เนื้อหาบางส่วนเป็น
เรื่องใหม่ที่ผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน และผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องระดับต่าง ๆ ยังต้องศึกษาอีกมาก
แต่ครูที่สอนระดับประถมศึกษาส่วนใหญ่ขาดประสบการณ์ในการสอนระดับมัธยมศึกษา คุณภาพการ
เรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นสิ่งที่
ครูต้องคำนึงถึงมาก การนิเทศเป็นสิ่งที่มีความจำเป็น วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2530) กล่าวว่า
การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างผู้ให้และผู้รับนิเทศ เพื่อเป็นการกระตุ้น
ให้การทำงานประสบผลสำเร็จ อันจะส่งผลถึงประสิทธิภาพอย่างสูงสุดในการเรียนของนักเรียน
จากการสัมภาษณ์ครูที่สอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า โรงเรียนได้รับการนิเทศจากหน่วยงานที่
รับผิดชอบน้อยมาก ครูต้องศึกษาหลักสูตรด้วยตนเองเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้รับผิดชอบ
เช่น ศึกษาพิเศษ ครูวิชาการกลุ่มโรงเรียน ยังไม่เข้าใจในหลักสูตร ขาดประสบการณ์ในงาน
ระดับมัธยมศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของพิมพ์ใจ นิสาวัดนานันท์ (2532) พบว่าปัญหา
ในการจัดนิเทศการสอนในโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดลำปางนั้น บุคลากรไม่มีเวลาร่วมกันวาง
แผนการนิเทศการสอน ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการเป็นวิทยากร ไม่ได้รับ
งบประมาณเพื่อการนิเทศ บุคลากรมีภาระในการสอนทำให้ไม่มีเวลานิเทศ และบุคลากรขาด
ความรู้ความเข้าใจในการเตรียมการประเมินผล และสอดคล้องกับงานวิจัยของจรรยา จีโยศ
(2527) มงคล จินตนประเสริฐ (2533) พบว่า ปัญหาในการปฏิบัติงานของครูวิชาการกลุ่ม
คือ ครูวิชาการกลุ่มโรงเรียนมีภารกิจต้องรับผิดชอบในโรงเรียน ไม่มีเวลาที่จะปฏิบัติงานของ
ครูวิชาการภายในกลุ่มโรงเรียน เนื่องจากต้องปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้สอนประจำชั้นอยู่แล้ว

ด้านความพร้อมในการจัดการเรียนการสอน ครูที่สอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
ส่วนใหญ่มองเห็นว่า ไม่มีความพร้อมเท่าที่ควรในด้านบุคลากร คู่มือครู เอกสารประกอบ
หลักสูตร หนังสือค้นคว้า สื่อการสอนและงบประมาณ ซึ่งสอดคล้องกับรายงานผลการศึกษาสภาพ

การดำเนินงานของโรงเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2535) ว่าบุคลากรไม่เพียงพอ ขาดแคลนคู่มือครู หนังสืออ่านประกอบ และหนังสือสำหรับค้นคว้า งบประมาณล่าช้าและไม่เพียงพอใช้จ่ายในการเรียนการสอนโดยเฉพาะการจัดการเรียนการสอนด้านวิชาชีพ รวมทั้งบในการจัดอบรมสัมมนาและศึกษาดูงาน จากเอกสารผลการดำเนินการโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปี 2534 ในเขตการศึกษา 11 ระบุว่าด้านหลักสูตรและกิจกรรมการเรียนการสอน ครูยังไม่ผ่านการอบรมในวิชาที่สอน ขาดทักษะ ขาดความเชื่อมั่น ไม่ชัดเจน ไม่จบวิชาเอกที่สอน เอกสารหลักสูตร แบบเรียน เครื่องเขียน ขาดทุกโรงเรียน หนังสือที่ส่งไปให้ในวิชาเลือกไม่ตรงกับหลักสูตรและความต้องการ ไม่มีสื่อการสอน แบบ รม. และวัสดุประเมินผลยังไม่มี (มติชน, 28 มิถุนายน 2534) และฟิลิฐ คงเมือง (2520) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการโรงเรียนมัธยมศึกษา ในภาคใต้ ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานวิชาการของโรงเรียนส่วนใหญ่แล้วโรงเรียนมีบุคลากรไม่เพียงพอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคลากรผู้สอนวิชาเลือกและบุคลากรฝ่ายวิชาการ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า หน่วยงานที่รับผิดชอบควรเร่งจัดความพร้อมให้โรงเรียนอย่างเร่งด่วน เพื่อช่วยอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอน ทั้งยังเป็นการสร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูมิให้เกิดความท้อแท้ซึ่งสอดคล้องกับนิพนธ์ จิตต์ภักดี (2528) ที่ว่าสิ่งอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงาน ควรมีห้องทำงานเป็นสัดส่วน มีเครื่องมือเครื่องใช้และอุปกรณ์ในการทำงานอย่างเพียงพอและเหมาะสม เพราะสิ่งเหล่านี้จะช่วยบำรุงขวัญในการปฏิบัติงานให้ดีขึ้น

4. ด้านการจัดสรรทรัพยากร

งบประมาณ

ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ได้รับงบประมาณจากสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เงินบริจาค มีการจัดสรรสัดส่วนการใช้งบประมาณเรียงลำดับตามความสำคัญ คือ งบด้านวิชาการ งบสำหรับกิจกรรมเสริมหลักสูตร งบสำหรับปรับปรุงสถานที่ และงบสำหรับสื่อการสอน คณะครูและกรรมการศึกษามีส่วนในการวางแผนงบประมาณ โดยมีผู้บริหารโรงเรียนให้ความเห็นชอบ ส่วนปัญหาด้านงบประมาณที่มีมากที่สุด คือ งบประมาณไม่เพียงพอและการจัดสรรงบประมาณล่าช้ามาก ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ บรรจบ คำคุณ

(2531) พบว่าโรงเรียนได้รับงบประมาณไม่เพียงพอและกรมสามัญศึกษาจัดสรรไปให้ล่าช้า

อาคาร สถานที่ วัสดุ ครุภัณฑ์

ผลการวิจัยพบว่า พื้นที่บริเวณโรงเรียนมีสนามกีฬา เรือนเพาะชำ มีห้องสมุด ห้องแนะแนว โรงเรียนร้อยละ 6.8 ที่ไม่มีห้องพิเศษเป็นสัดส่วน เพียงจัดเป็นมุมเล็ก ในห้องเรียนเนื่องจากห้องเรียนไม่พอ โรงเรียนต้องการเครื่องมือวิทยาศาสตร์ อุปกรณ์ในการสอนวิชาชีพ หนังสืออ่านเพิ่มเติม เอกสารประกอบหลักสูตร โต๊ะเก้าอี้ ซึ่งวัสดุ ครุภัณฑ์ที่มีอยู่ในปัจจุบันยังคงใช้ของเดิมเป็นส่วนใหญ่ ได้รับการจัดสรรใหม่บางส่วนเท่านั้น ปัญหาที่มากที่สุด คือ อาคารและห้องเรียนไม่เพียงพอ โต๊ะเก้าอี้ที่ใช้อยู่ไม่เหมาะสมกับเด็กระดับมัธยมศึกษา การจัดสรรวัสดุ ครุภัณฑ์บางอย่างไม่เหมาะสมกับสภาพของโรงเรียน

จากผลการวิจัยสอดคล้องกับรายงานผลการศึกษาค่าเนื้องานในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2535) พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานในโครงการขยายโอกาสฯ ของสพช. คือ อาคารเรียนไม่เพียงพอ ขาดวัสดุครุภัณฑ์บางประเภท (โต๊ะเก้าอี้ เครื่องโม่เนื้อ) อุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนมีจำนวนไม่เพียงพอ และ ศิริพร จุลบาท (2532) ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาสภาพการใช้หลักสูตรกึ่งระบบโรงเรียน ในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สังกัดกรมสามัญศึกษา พบว่า ห้องเรียนไม่เพียงพอ ไม่มีสถานที่ฝึกงานอาชีพที่เหมาะสม ขาดวัสดุ อุปกรณ์

จากที่ผู้วิจัยเดินทางไปเก็บข้อมูลด้วยตนเองก็พบว่าบางโรงเรียนมีอาคาร 3-4 หลัง เป็นอาคารชั้นเดียว เมื่อเปิดระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีการยุบชั้นเรียนและห้องพิเศษ เพื่อให้มีห้องเรียนเพิ่มขึ้น การต่อเติมห้องเรียนชั่วคราวโดยได้รับความร่วมมือด้านแรงงานจากชุมชน ผู้ปกครอง บางโรงเรียนมีนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวนมาก แออัด โต๊ะเก้าอี้ที่เด็กมัธยมศึกษาปีที่ 1 ไม่เหมาะสมกับสรีระของเด็กวัยนี้ ทำให้เกิดความไม่คล่องตัวและไม่สมดุลในการเรียนการสอน หนังสือแบบเรียน คู่มือครู ได้รับเข้ามา (เปิดเรียนภาคต้นประมาณกลางเดือนพฤษภาคม 2534 แต่ได้รับหนังสือแบบเรียนปลายภาคเรียน) ซึ่งสอดคล้องกับข่าวจากหนังสือพิมพ์หลายฉบับ เรื่องการจัดจ้างจัดซื้อวัสดุ ครุภัณฑ์ที่จัดสรรไปให้โรงเรียนในโครงการขยาย

โอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2534 มีข้อบกพร่องหลายประการ เป็นต้นว่า
 ส่องของชำรุด ผิดเกณฑ์วัสดุที่กำหนด ไม่มีคุณภาพ โต๊ะ เก้าอี้ เบาะและบาง การประกอบไม้แข็งแรง
 บางโรงเรียนนำมาใช้เพียงเดือนเดียวก็ชำรุด สไลด์ทำจากฟิล์มภาพยนตร์มีคุณภาพต่ำ ราคาถูก
 สไลด์ประกอบการสอนมีเนื้อหาของระดับประถมศึกษาเป็นส่วนใหญ่ และครูส่วนหนึ่งจังหวัด
 อุบลราชธานีได้ร้องเรียนถึงความไม่พร้อมด้านบุคลากร อาคารสถานที่ เครื่องเขียนแบบเรียน
 สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมุกดาหาร แต่ไม่เน้นคุณภาพ เมื่อไม่พร้อมก็ไม่ควรเปิดขยาย
 โอกาสทางการศึกษาให้เป็นภาระของครูโรงเรียนนั้น ๆ ต้องแก้ปัญหาไปตามบุญตามกรรม เด็ก
 เหล่านี้จะเกิดปมด้อยเมื่อเข้าเรียนกับกลุ่มที่มาจากสายตรงคือ โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรม
 สำนัธยมศึกษา (มติชน, 16 กรกฎาคม, 2535)

สื่อการสอน

โรงเรียนส่วนใหญ่มีสื่อการสอนแต่ละประเภทไม่เพียงพอ เช่น สื่อการสอน
 วิทยาศาสตร์ อุปกรณ์การสอนวิชาอาชีพ สื่อที่เป็นอุปกรณ์ (เทป สไลด์ วีดีโอ) สื่อที่เป็นวัสดุ
 ลื่นเปื้อน ซึ่งสื่อการสอนที่มีอยู่ได้รับจากสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ขอสม
 จากศูนย์วิชาการกลุ่ม จากโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา และครูจัดหาเองบ้าง สื่อ
 การสอนที่โรงเรียนต้องใช้มากที่สุด คือ วิทยาศาสตร์ วิชาอาชีพ พลศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ
 ศิริพร จุลบาท (2532) และรายงานผลการศึกษาศาพการดำเนินงานของสำนักงานคณะกรรมการ
 การศึกษาแห่งชาติ (2535) พบว่า อุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนมีจำนวนไม่เพียงพอ และจาก
 การที่ผู้วิจัยสัมภาษณ์ครูที่สอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 พบว่า การใช้สื่อร่วมกับโรงเรียนมัธยมศึกษา
 สังกัดกรมสามัญศึกษายังมีน้อยมาก เพราะระยะทางไกล ครูไม่มีเวลาไปติดต่อขอความช่วยเหลือ
 สื่อการสอนบางอย่าง(กล้องจุลทรรศน์)ไม่สะดวกต่อการเคลื่อนย้าย

ครูที่สอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ส่วนใหญ่มีปัญหาในการผลิตสื่อและการใช้สื่อ เพราะ
 ขาดงบประมาณในการผลิต ครูไม่มีเวลา ไม่มีความรู้ความชำนาญในการผลิตสื่อระดับมัธยมศึกษา
 สื่อที่โรงเรียนได้รับจัดสรรใช้ประโยชน์ได้น้อย เช่น มีวนวีดีโอมีมาก แต่บางโรงเรียนไม่มีเครื่อง
 ฉาย ไม่มีไฟฟ้า เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สมพงษ์ พลสูงเนิน (2530) ชล
 มงคลการณย์ (2530) และวงศ์จันทร์ วิมลพิทกุล (2528) พบว่า โรงเรียนขาดแคลน

งบประมาณ การจัดวัสดุอุปกรณ์การศึกษาจัดให้โรงเรียนล่าช้าและไม่เพียงพอ ครูมีภาระการสอนมาก ไม่มีเวลาผลิตและเตรียมสื่อการสอน และครูส่วนใหญ่ต้องการความช่วยเหลือและการเพิ่มพูนความรู้ในการผลิตและการใช้สื่อการสอนประเภทต่าง ๆ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยเห็นว่าครูส่วนมากมีความต้องการใช้สื่อการสอน เพราะการสอนระดับมัธยมศึกษาเป็นงานใหม่ หลักสูตรใหม่ สื่อการสอนจะช่วยให้การเรียนการสอนของครูและนักเรียนบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้ เด็กได้เรียนสนุกสนาน เกิดการเรียนรู้ได้เร็วและมากที่สุด สื่อและอุปกรณ์การสอนจึงมีความจำเป็นในการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น โสภภาพรรณ ชยสมบัติ (2524) กล่าวว่า อุปกรณ์การสอนเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นต่อการสอนของครู จนบางท่านได้กล่าวว่า "อุปกรณ์เป็นมือที่สามของครู" อุปกรณ์ช่วยให้เด็กเข้าใจบทเรียนได้อย่างกระจ่างชัด และทำให้นักเรียนเกิดความสนใจ มีความเข้าใจและความจำดีขึ้น

5. ด้านการประชาสัมพันธ์และการจูงใจ

โรงเรียนส่วนใหญ่มีการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อประชาสัมพันธ์จูงใจให้นักเรียนมาเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีการประชุมชี้แจงผู้ปกครอง กรรมการศึกษา การบอกข่าวผ่านทางนักเรียนให้ไปแจ้งกับผู้ปกครอง ผู้บริหารและครูไปพบผู้ปกครองถึงบ้าน มีการจัดสิ่งจูงใจให้นักเรียนมาเรียนและเป็นผู้ปกครองส่งเด็กมาเรียนโดย ไม่เก็บค่าบำรุงการศึกษา จัดหาหนังสือ อุปกรณ์การเรียนให้เด็กยืมเรียน แจกชุดนักเรียนสำหรับเด็กที่ยากจน ผลของการประชาสัมพันธ์ทำให้บุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียนมีความเข้าใจซึ่งกันและกัน โรงเรียนและประชาชนในเขตบริการมีความสัมพันธ์ที่ดีและให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ สมพล หาวารี (2533) เรื่องแนวคิดของผู้อำนวยการสามัญศึกษาจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือเกี่ยวกับโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น กรมสามัญศึกษาพบว่า ผู้อำนวยการสามัญศึกษาจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีแนวคิดสอดคล้องกันว่าเป้าหมายของโครงการเพื่อลดค่าใช้จ่ายของผู้ปกครอง ปัจจัยที่ชักจูงการเพิ่มปริมาณผู้เรียนต่อได้แก่การยกเว้นการเก็บเงินบำรุงการศึกษา การยืมหนังสือเรียน การลดค่าใช้จ่ายทางการศึกษาและการมีรายได้ระหว่างเรียน

การประชาสัมพันธ์เป็นสิ่งจำเป็นต่อโครงการใหม่ที่กำลังดำเนินการอย่างเร่งรีบ โรงเรียนเป็นสถาบันของสังคมที่รับผิดชอบทางการศึกษา หรือการเรียนรู้ของเด็กโดยเฉพาะ สถาบัน หน่วยงาน บุคคล จะอยู่ในสังคมไม่ได้ หากไม่ได้รับความร่วมมือ สนับสนุนจากประชาชน ในสังคม (ไพฑูริย์ สีนลาวัฒน์, 2525) ภิญญา สาธร (2526) กล่าวว่า การประชาสัมพันธ์ของโรงเรียน (School Public Relation) เป็นกระบวนการสองทาง (a two-way process) คือ โรงเรียนเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับบรรดาความคิดเห็นต่าง ๆ สัมพันธ์กับประชาชนที่เกี่ยวข้อง และสอดคล้องกับบงพพษ์ บุญจิตราคุลย์ (2530) กล่าวว่า การประชาสัมพันธ์โรงเรียนเป็นการสร้างความสัมพันธ์ (Relations) กับประชาชน (People and public) เพื่อสร้างศรัทธาภาพพจน์ ความเชื่อถือ และแสวงหาประชามติที่มีต่อโรงเรียน

ปัญหาในการประชาสัมพันธ์และจูงใจผู้ปกครองและนักเรียนต่อการเปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น คือ ขาดงบประมาณในการประชาสัมพันธ์ ผู้ปกครองต้องการให้เด็กประกอบอาชีพมากกว่าการเรียนต่อ บุคลากรในโรงเรียนมีจำกัดและไม่มีเวลา ผู้ปกครองไม่เข้าใจนโยบายการศึกษาของโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในโรงเรียนประถมศึกษา ผู้ปกครองต้องการให้เด็กเรียนต่อในโรงเรียนที่สอนศาสนาอิสลามด้วย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะระยะเวลาในการประชาสัมพันธ์มีน้อย ผู้ปกครองจึงไม่ค่อยเข้าใจนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการศึกษาโอกาสทางการศึกษา หน่วยงานที่รับผิดชอบให้ข้อมูลด้านการบริการ (เสื่อผ้า หนังสือ) ไม่ชัดเจน ทำให้การประชาสัมพันธ์กับการปฏิบัติจริงไม่ตรงกัน ผู้ปกครองคิดว่าโรงเรียนหลอกลวง อาจขาดศรัทธาจากผู้ปกครอง ซึ่งสอดคล้องกับรายงานผลการศึกษาค่าเนื้องานในโรงเรียนโครงการศึกษาโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2535) ว่า การประชาสัมพันธ์เพื่อชักจูงเด็กเข้าเรียนต่อทำได้ไม่ครอบคลุมทั้งอำเภอ ขาดการประสานงาน และวางแผนร่วมกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่มีฐานะยากจน ไม่เห็นความสำคัญของการศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และต้องการให้เด็กช่วยทำงานบ้าน ผู้ปกครองบางคนในท้องถิ่นนิยมส่งบุตรหลานไปทำงานหารายได้ช่วยครอบครัว และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุพิศรา ไม้แก้ว (2533) พบว่าโรงเรียนขาดเครื่องมือ วัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการเพื่อใช้ในการดำเนินการประชาสัมพันธ์ ผู้ทำหน้าที่ประชาสัมพันธ์โรงเรียนมีงานที่ได้รับมอบหมายมากเกินไปจนไม่อาจทุ่มเทให้งานประชาสัมพันธ์ได้

ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน

1. จากการศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนเกี่ยวกับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาคใต้ พบว่าระดับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อคุณแต่ละองค์ประกอบจะเห็นว่า ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานที่อยู่ระดับมากคือ ด้านความมั่นคงและความปลอดภัยในการทำงาน ความรับผิดชอบด้านการจัดการเรียนการสอน ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชา ลักษณะงานที่ปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอน การได้รับการยอมรับและรู้สึกประสบความสำเร็จ ส่วนขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานที่อยู่ระดับปานกลาง คือ นโยบายและการบริหารงานด้านการจัดการเรียนการสอน ความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ความก้าวหน้าในตำแหน่งการงาน สภาพการปฏิบัติงานด้านการจัดการเรียนการสอน แต่ความเห็นด้านเงินเดือนและผลประโยชน์เกื้อกูล อยู่ในระดับน้อย

ส่วนความคิดเห็นของครูที่สอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เกี่ยวกับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน พบว่า ระดับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อคุณแต่ละองค์ประกอบจะเห็นว่า ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานที่อยู่ระดับมาก คือ ด้านความรับผิดชอบด้านการจัดการเรียนการสอน ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชา ความมั่นคงและความปลอดภัยในการทำงาน ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานที่อยู่ระดับปานกลาง คือ การได้รับการยอมรับและรู้สึกประสบความสำเร็จ นโยบายและการบริหารงานด้านการจัดการเรียนการสอน ความสัมพันธ์กับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ลักษณะงานที่ปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอน สภาพการปฏิบัติงานด้านการจัดการเรียนการสอน ความก้าวหน้าในตำแหน่งการงาน สำหรับความเห็นด้านเงินเดือนและผลประโยชน์เกื้อกูลอยู่ในระดับน้อย ผู้วิจัยมีข้ออภิปรายดังนี้

1.1 การที่ผู้บริหารโรงเรียนและครูที่สอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีความเห็นเกี่ยวกับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานอยู่ระดับมากในด้านความมั่นคงและความปลอดภัยในการทำงาน ความรับผิดชอบด้านการจัดการเรียนการสอน ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวิชุน ไล้ชะพิช (2529) ที่ได้ศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารและครูพลศึกษาเกี่ยวกับขวัญในการปฏิบัติงานของครูพลศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา

ใน 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้ พบว่า ชวัญกำลังใจด้านความมั่นคงและความปลอดภัยอยู่ในระดับสูง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะปัจจุบันรัฐบาลได้ให้ความสำคัญในสวัสดิภาพของครูมากยิ่งขึ้น จะเห็นได้จากมีการร่วมมือประสานกับตำรวจ ทหารในการดูแลให้ความคุ้มครองและปลอดภัยของครู มีโครงการเพื่อนครู โดยมีทหารให้อารักขาครูระหว่างเดินทางไปสอน มีการกำหนดโรงเรียนเสี่ยงภัย โรงเรียนกันดาร เพื่อให้ความช่วยเหลือด้านสวัสดิภาพในการปฏิบัติงานในพื้นที่เหล่านั้น ส่วนทางด้านการจัดการศึกษาก็มีนโยบายกระจายการศึกษาไปสู่ท้องถิ่น มีการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ มีโรงเรียนอยู่เกือบทุกพื้นที่ มีการปรับหลักสูตรการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมอิสลาม มีโครงการศึกษาเพื่อพัฒนาชนบท (กศ.พช.) ด้วยการจัดความรู้ด้านวิชาอาชีพแก่นักเรียนและชักจูงให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเองให้มากยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ชวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนและครูอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับที่ บาร์นาร์ด (Barnard, 1971) กล่าวว่า ความมั่นคงปลอดภัยในการทำงาน การได้รับประกันในการประกอบอาชีพ ย่อมเป็นสิ่งจูงใจอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดความพึงพอใจในการทำงาน และผลการวิจัยของประยุทธ์ เกิดมวาล (2514) พบว่า การส่งเสริมให้ครูมีความรู้สึกปลอดภัยและอบอุ่น จะเป็นปัจจัยหนึ่งที่เสริมสร้างชวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครู นอกจากนี้ในความรับผิดชอบด้านการจัดการเรียนการสอน ผู้บริหารโรงเรียนและครูมีความพอใจที่ได้ปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายทันตามกำหนด การได้มีโอกาสปฏิบัติงานตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อช่วยเด็กในชนบทได้มีโอกาสเรียนต่อมากขึ้น แม้งานใหม่นี้จะทำให้ปริมาณงานและความรับผิดชอบของครูเพิ่มขึ้นก็ตาม อุทัย หิรัญโต (2523) ได้กล่าวว่า การมอบหมายงานให้บุคคลปฏิบัติหรือรับผิดชอบนั้น ถ้ามอบงานเป็นที่ถูกใจ ถูกกับความถนัด ถูกกับนิสัยใจคอ เขาย่อมพึงพอใจและทำงานด้วยความสุข ชวัญในการปฏิบัติงานก็เกิดขึ้นมาเองก็ประกอบอีกประการหนึ่งที่ทำให้ระดับชวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับมาก คือ ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติเป็นนโยบายเร่งรัด โรงเรียนมีเวลาในการเตรียมการน้อย ขาดความพร้อมด้านต่าง ๆ แต่ผู้บริหารโรงเรียนและครูสามารถปฏิบัติงานท่ามกลางปัญหาและอุปสรรคมากมาย คือ ความร่วมมือร่วมใจของบุคลากรในโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนเป็นบุคคลสำคัญที่จะช่วยผลักดันให้ครูปฏิบัติงานให้บรรลุ

วัตถุประสงค์ด้วยความอดทน มีความสุข ชงชัย สันติวงษ์ (2530) กล่าวว่า ผู้บริหารโรงเรียนในฐานะที่เป็นผู้นำองค์กรจะต้องมีภาระหน้าที่ที่จะก่อให้เกิดความร่วมมืออย่างดีระหว่างสมาชิกฝ่ายต่าง ๆ ขององค์การและโดยอาศัยความเป็นผู้นำนี้เอง ผู้บริหารจะต้องสามารถรวบรวมพลังและใช้ประโยชน์จากคนงานให้ช่วยกันทำงาน เพื่อผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ขององค์การ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เบนเดอร์ (Bender, 1973) พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับครูใหญ่เป็นสิ่งที่สำคัญที่จะทำให้ขวัญของครูสูงหรือต่ำ และจากการสัมภาษณ์พบว่า ครูส่วนใหญ่มีความรู้สึกว่าได้รับการไว้วางใจในการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เพราะผู้บริหารโรงเรียนเพื่อนครูให้กำลังใจและยอมรับในการทำงาน ซึ่ง สมพงษ์ เกษมสิน (2526) ให้ความเห็นว่าการจูงใจซึ่งเป็นความต้องการทางด้านจิตใจของผู้ปฏิบัติงานได้แก่ การยกย่องชมเชย การได้รับการยอมรับจากหมู่คณะ การเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะ

1.2 ระดับขวัญและกำลังใจของผู้บริหารโรงเรียนและครูที่สอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่อยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ นโยบายและการบริหารงานด้านการจัดการเรียนการสอน ความก้าวหน้าในตำแหน่งงาน สภาพการปฏิบัติงานด้านการจัดการเรียนการสอน ทั้งนี้เนื่องจาก โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นนโยบายที่ต้องดำเนินการอย่างเร่งด่วนเพื่อให้การศึกษาแก่เด็กที่ขาดโอกาสทุกพื้นที่โดยเฉพาะเด็กในชนบทที่ห่างไกล ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ (2535) กล่าวว่า นโยบายที่กำหนดนี้มีความชัดเจน แต่ในทางปฏิบัติต้องแก้ไขปรับปรุงและมีการประสานงานที่ดีกว่านี้ จากการสัมภาษณ์พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนร้อยละ 31.1 และครูที่สอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ร้อยละ 63.8 ไม่เห็นด้วยกับนโยบายขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในโรงเรียนประถมศึกษา ปีละ 1,000 โรงเรียน โดยให้เหตุผลว่าจำนวนโรงเรียนมากเกินไป ควรมีการเตรียมความพร้อมด้านต่าง ๆ ให้มากกว่านี้ เพราะที่เปิดดำเนินการปีการศึกษา 2533-2534 ปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอนมีมาก ประกอบกับครูบางคนสอนไม่ตรงวิชาเอก ไม่มีความถนัดในการสอนระดับมัธยมศึกษา คุณภาพในการเรียนการสอนทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาอาจลดลง แอนเดอร์สันและแวนไดค์ (Anderson and Vandyke, 1963) ได้กล่าวว่า ขวัญในการปฏิบัติงานของโรงเรียนที่ค้ำนี้จะต้องประกอบด้วยครูมีความเห็นพ้องด้วยกับวัตถุประสงค์ มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การได้ใช้ความสามารถให้เป็นประโยชน์ และสามารถปฏิบัติตามนโยบายของโรงเรียนได้

ด้านความก้าวหน้าในตำแหน่งการงานและสภาพการปฏิบัติงานด้านการจัดการเรียนการสอนนั้น ทั้งผู้บริหารโรงเรียนและครูที่สอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีความเห็นอยู่ในระดับปานกลางแต่ค่อนข้างไปทางระดับน้อย อาจเป็นเพราะในการปฏิบัติงานระดับมัธยมศึกษาเป็นงานที่บุคลากรในโรงเรียนต้องศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมจากประสบการณ์เดิมในระดับประถมศึกษา ประกอบกับสภาพการปฏิบัติงานมีปัญหาทั้งด้านงบประมาณน้อยและล่าช้า ขาดแคลนอุปกรณ์การสอนวิชาสามัญและวิชาอาชีพ หนังสือแบบเรียน คู่มือครู ขาดครูวิชาสามัญและวิชาอาชีพ ปัญหาในการใช้หลักสูตร การวัดผลประเมินผล ปัญหาเด็กขาดเรียน ปัญหาการติดต่อกับหน่วยงานต่าง ๆ เป็นต้น สภาพเหล่านี้ทำให้ครูต้องปฏิบัติงานด้วยความหนักใจ การจัดการเรียนการสอนไม่ได้รับความสะดวก จากผลงานวิจัยของสตรีกแลนด์ (Strickland, 1963) พบว่า ปัจจัยที่ทำให้ขวัญในการปฏิบัติงานของครูต่ำ ได้แก่ อาคารที่เรียนไม่พอ งานสอนมากเกินไป ขาดความร่วมมือและความสนใจจากผู้ปกครอง มีเครื่องมือเครื่องใช้และอุปกรณ์ไม่เพียงพอ สมพงษ์ เกษมสิน (2526) กล่าวถึงองค์ประกอบของกำลังขวัญที่ดีว่าสภาพของการปฏิบัติงานควรมีเครื่องมือเครื่องใช้และอุปกรณ์ในการปฏิบัติงานครบถ้วน เหมาะสมแก่การปฏิบัติงาน เพราะสิ่งเหล่านี้ช่วยผดุงขวัญในการปฏิบัติงานให้ดีขึ้น นอกจากนี้ทางด้านความก้าวหน้าในตำแหน่งการงาน ครูที่สอนระดับมัธยมศึกษาได้รับการส่งเสริมการเข้าอบรมสัมมนา และการบริการเอกสารทางวิชาการ นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์ (2525) ให้ข้อเสนอแนะว่า อาจารย์ใหญ่จะต้องกระตุ้นและส่งเสริมให้ครูโดยส่วนรวมให้รู้จักพัฒนาตนเองและพัฒนาวิชาชีพ ซึ่งจะทำได้โดยการจัดให้มีการสัมมนา การฝึกอบรม การศึกษาต่อเพิ่มเติม การประชุมและการปฏิบัติอื่น ๆ พันธ์ หันนาคินทร์ (2529) ได้กล่าวว่า ตามปกติเมื่อคนทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว ก็ย่อมหวังความก้าวหน้าและความสำเร็จในชีวิต งานใดที่ผู้ปฏิบัติมองไม่เห็นความก้าวหน้า หรือช่องทางที่จะก้าวหน้าได้ผู้ปฏิบัติก็ย่อมหมดกำลังใจที่จะทำงานต่อไป และสอดคล้องกับงานวิจัยของชัยชาญ ศรีทรง (2529) ที่ทำการวิจัยเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อขวัญของครูประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชัยนาท พบว่า ความก้าวหน้าเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อขวัญและกำลังใจของครู และฤดี ภูมิภูถาวร (2526) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความต้องการเสริมสมรรถภาพทางการสอนของครูมัธยมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาเขตการศึกษา 4 ผลการวิจัยพบว่า ส่วนใหญ่ในกลุ่มโรงเรียนต้องการที่จะเสริมสมรรถภาพทางการสอนในระดับมากด้านการวางแผนการสอนและการจัดกิจกรรมเสริม

หลักสูตร

1.3 ผู้บริหารโรงเรียนและครูที่สอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีความเห็นเกี่ยวกับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานด้านเงินเดือนและผลประโยชน์ที่เกือบลอยู่ในระดับน้อย อาจเป็นเพราะรายได้ที่ได้รับไม่เพียงพอกับรายจ่ายในสภาพเศรษฐกิจและสังคมปัจจุบัน ที่ทำให้ค่าครองชีพสูงขึ้น เงินเดือนที่ได้รับไม่เหมาะสมกับงานที่ปฏิบัติอยู่ ครูมีภาระหน้าที่ด้านการสอนและการปฏิบัติงานอื่นตามที่ได้รับมอบหมาย ครูจึงไม่มีเวลาไปหารายได้พิเศษ โดยเฉพาะครูที่อยู่ในชนบทห่างไกลชุมชน เฟรดเคอริค เฮอรัชเบอร์ก (Frederick Herberg, 1959) กล่าวว่า เงินเดือนเป็นปัจจัยค่าจูงหนึ่งที่ทำให้แรงจูงใจในการทำงานของบุคคลมีอยู่ตลอดเวลา อย่างไรก็ตามแม้รัฐบาลได้มีการปรับอัตราเงินเดือนหลายครั้ง ปัจจุบันครูใช้อัตราเงินเดือนบัญชี 1 แต่ค่าครองชีพยังอยู่ในเกณฑ์สูงไม่สอดคล้องกับอัตราเงินเดือนที่ได้รับ ส่วนด้านสวัสดิการ ผลประโยชน์ที่แตกต่าง ๆ ครูส่วนใหญ่ยังเห็นว่ารัฐบาลให้ความสำคัญส่วนนี้น้อย เช่น การอบรมภาษาในจังหวัด ครูมักจะต้องใช้จ่ายเองเพราะโรงเรียนไม่มีงบประมาณ การพิจารณาความดีความชอบ การพิจารณาครูดีเด่น สิ่งเหล่านี้ครูจะคิดว่าเป็นสิ่งที่หายากลำบากในการจะได้มา โดยเฉพาะครูที่สอนในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่รับผิดชอบงาน 2 ระดับก็ไม่มีเวลาพิจารณาเป็นพิเศษ เพราะครูทุกคนมีสิทธิเท่ากัน มีผลงานเหมือนกัน การพิจารณามีเกณฑ์และมีลำดับขั้นตอน ถึงอย่างไรครูกลุ่มนี้ให้ข้อเสนอแนะว่าควรมีการพิจารณาเพิ่มอัตราจำนวนโควตาพิเศษให้แก่ครูในโรงเรียนโครงการนี้บ้างก็จะทำให้ครูมีกำลังใจในการปฏิบัติงาน ซึ่งสอดคล้องกับที่ ก่อ สวัสดิ์พาณิชย์ (ไทยรัฐ, 21 เมษายน 2534) กล่าวว่า "การขยายโอกาสทางการศึกษาจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับคุณภาพของประชากรในอนาคตโดยตรง สิ่งที่เราจะต้องให้ความสำคัญไม่แพ้คุณภาพนักเรียนในอนาคต คือ การพัฒนาคุณภาพของครู-อาจารย์รวมทั้งสวัสดิการความเป็นอยู่ของเขา"

จากปัจจัยที่กล่าวมานี้ทำให้ขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนและครูที่สอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติจึงควรให้ความสำคัญและให้การส่งเสริมขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งทางด้าน

บุคลากร งบประมาณ วัสดุ ครุภัณฑ์ ให้เพียงพอในการจัดการเรียนการสอนและสิ่งที่สำคัญยิ่งกว่า
 วัตถุคือ กำลังใจ หน่วยงานที่รับผิดชอบทุกระดับควรมาเยี่ยมเยียน ไถ่ถามทุกข์สุข ตลอดจนรับรู้
 การปฏิบัติงานของครูอยู่เสมอ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

การวิจัยนี้มีข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ คือ

1. สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติควรเร่งบรรจุ หรือจัดสรรครู
 ให้เพียงพอและตรงสาขาวิชาที่โรงเรียนต้องการโดยเร็ว
2. สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติควรเร่งจัดสรรงบประมาณด้าน
 ต่าง ๆ ให้เพียงพอและทันต่อการดำเนินงาน คือ หนังสือแบบเรียน คู่มือครู อาคารเรียน วัสดุ
 ครุภัณฑ์ สื่ออุปกรณ์วิชาวิทยาศาสตร์ อุปกรณ์วิชาอาชีพ
3. หน่วยงานที่รับผิดชอบระดับจังหวัด/อำเภอ ควรมีการประสานงานดูแลเอาใจใส่
 และรับรู้สภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เพื่อเป็นขวัญกำลังใจใน
 การปฏิบัติของผู้บริหารโรงเรียนและครูให้มากยิ่งขึ้น
4. ควรมีการอบรมครูเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นให้
 ตรงวิชาที่ครูต้องการ โดยจัดให้มีการอบรมปีละ 2-3 ครั้ง และเหมาะสมตามความจำเป็น
5. สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา และหน่วยงานที่รับผิดชอบควรศึกษา
 ผลการวิจัยว่าปัจจัยใดบ้างที่ผู้บริหารโรงเรียนและครูมีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานอยู่ใน
 ระดับมากและน้อย และควรหาทางส่งเสริมเพื่อให้มีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติหน้าที่สูงขึ้น
 เช่น การบำเหน็จความดีความชอบเป็นพิเศษ การยกย่องเชิดชูผู้มีผลงานดีเด่น เป็นต้น
6. สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ควรมีการพิจารณาปรับเกณฑ์
 การคัดเลือกโรงเรียนที่จะเปิดสอนระดับมัธยมศึกษาให้ชัดเจนกว่านี้ ต้องคำนึงถึงสภาพความ
 พร้อมจริง ๆ ของโรงเรียนให้มากที่สุดโดยเฉพาะด้านบุคลากร และควรเปิดโอกาสให้โรงเรียน
 มีส่วนร่วมรับรู้ในการพิจารณาด้วย

7. โรงเรียนที่ได้รับการคัดเลือกควรแจ้งให้ทราบอย่างน้อย 1 ปี เพื่อให้ได้มีโอกาสได้เตรียมความพร้อมด้านต่าง ๆ ด้วยความมั่นใจ

8. สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด สำนักงานประถมศึกษาอำเภอ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรเป็นผู้ประสานงานระหว่างโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาและโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา
ขั้นพื้นฐาน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนเฉพาะด้านวิชาการในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
2. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนกับครูที่สอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
3. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของผู้บริหารโรงเรียนและครูในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และโรงเรียนสังกัดเทศบาล
4. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบสภาพของผู้บริหารโรงเรียนและครูที่มีต่อความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่ทำให้เกิดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย